

להתיש את החתול

ערן אורטל¹

צה"ל נבנה כצבא טריטוריאלי העונה ליתרון הכמותי הערבי באמצעות יתרון איכותי ולחימה בקווים פנימיים. עליית איראן וטורקיה כאיומים אזוריים שינתה כל זאת. ישראל המשגשגת נתפסת כמעצמה אזורית, וקיימת ציפייה שתגבש גוש נגדי לאיראן. עם זאת, ישראל נותרה בנחיתות גאואסטרטגית מובנית גם בסיטואציה החדשה. מלחמת ההתשה בין איראן לישראל תוכל להיות מוטה לטובתנו באמצעות שני מאמצים עיקריים. הראשון - הבסת חיזבאללה וחמאס וסיום תפקידן כזרועות מרתיעות ומתישות כלפי ישראל; השני - בלימה אזורית של איראן תוך מיצוי התפשטות היתר שלה ושותפויות אזוריות, על מנת להתישה. בתמצית: אסטרטגיה תחרותית המבוססת על הכלה אגרסיבית צבאית ומדינית של איראן ודחיקתה להכרה בכך שהאסטרטגיה שלה כשלה.

מבוא

בסופו של עשור דרמטי שינה המזרח התיכון את מה שנדמה היה כסדרי היסוד שלו. הסדר הערבי שהתבסס על עושר הנפט ורעיון הלאומיות, נשבר (שיפטן, 2020). את מקומו החליפו שורת מאבקי שליטה בין־דתיים, בין־שבטיים, מאמצי הישרדות של משטרים ערביים וחתירתן של איראן ושל טורקיה, כל אחת בנפרד, למעמד אזורי הגמוני. איראן וטורקיה נשענות על היסטוריה עתיקה של דומיננטיות אזורית, עמדה ואינטרסים גאופוליטיים ברורים, ותפיסה עצמית אימפריאלית דתית ולאומנית (נסר, 2021). עיניים רבות באזור ובקהילה הבין־לאומית נשואות לעבר ישראל, שנתפסת כמעצמה אזורית, בתקווה שזו תבלום את התפקיד מערער היציבות של איראן. ציפיות אלה, שנשענות על דימוי עוצמה ישראלי במישורים הצבאי, המודיעיני הכלכלי והתרבותי, הביאו לפריחה ביחסי החוץ של ישראל. ישראל היא ללא ספק מדינה חזקה, אך עם כל עוצמותיה היא עדיין אינה מעצמה אזורית. למעשה,

¹ תת־אלוף ערן אורטל הוא מפקד מרכז דדו.

מתקיימת א־סימטרייה לרעתנו במלחמת ההתשה האיראנית־ישראלית. מכיוון שאין מי שיחליף את ישראל בתפקיד האזורי המיועד לה, וממילא אין לה ברירה אלא לעמוד מול התוקפנות האיראנית, נדרשת לנו אסטרטגיה־תחרותית.

האסטרטגיה התחרותית המקורית של ישראל - תפיסת הביטחון ו"קיר הברזל"

מושג שחוזר על עצמו בדיון האסטרטגי הנוכחי הוא "התחרות בין המעצמות" ("Great-Power Competition"), והוא מקור השראה ל"תחרות אסטרטגית אזורית" שאנחנו מזהים במזרח התיכון. שני המושגים מתייחסים לרעיון של "אסטרטגיה תחרותית" (אדמסקי, 2020).² בן־גוריון אולי לא קרא כך לדברים, אך גם בלב תפיסת הביטחון המסורתית של ישראל עמד רעיון של אסטרטגיה־תחרותית ארוכת טווח. מדינת ישראל קמה כאי קטן בלב ים של עוינות ערבית. צבאות ערב איימו להשמיד את הישות הצעירה באמצעות יתרון כמותי מוחץ. הא־סימטרייה הישראלית־ערבית התבטאה בכך שבעוד שמדינת ישראל לעולם לא תצליח למחוק את העוינות הערבית בניצחון צבאי אחד, היעד הערבי, שלא היה בלתי מציאותי, היה לפתור את הבעיה הישראלית בדרך זו בדיוק. המענה התבסס על כוח מחץ צבאי שעיקרו מילואים ויתרון איכותי ישראלי (פינקל ופרידמן, 2016) שיעביר את המלחמה לשטח האויב, יכריע את המתקפה הערבית במהירות ויסיר את האיום (טל, 1996). החזון האסטרטגי שמעל לגישה זו היה "קיר הברזל", כניסוחו של ז'בוטנסקי, ולפיו העוינות הערבית תתרוקן ושוב על חומות ההגנה, עד שלבסוף תתיאש ותשלים עם קיומנו. 74 שנים לישראל ונראה כי החזון התגשם. מצרים, ירדן, ולאחרונה מדינות המפרץ, מרוקו ועוד, השלימו רשמית עם קיומנו.

"קיר הברזל" לא הורכב, כמובן, אך ורק מעוצמתה הצבאית של ישראל. תרמו לו באופן קריטי היחסים המיוחדים בין ארה"ב לישראל. ועדיין, תפיסה אופרטיבית בהירה, פשוטה ועקבית, מעוגנת באסטרטגיה מציאותית ובחזון ארוך טווח הוכיחו את עוצמתם. במילים אחרות, היתרון של ישראל ביכולת מחץ צבאית, ביחד עם בניין אומה ארוך טווח, הם שעמדו בלב האסטרטגיה התחרותית הישראלית.

לא על העוצמה הצבאית לבדה - ברית הפריפריה והגיבוי האמריקאי

ההסתמכות העצמית על כוחנו עמדה בלב תפיסת הביטחון. ובכל זאת, בשולי תפיסת הביטחון נקטה ישראל גם מדיניות חוץ יצירתית שנועדה להחליש את הקואליציה הערבית. "ברית הפריפריה" טיפחה את הקשרים עם הכוחות הלא ערביים באזור, מדינות במעגל הרחוק יותר מישראל, כדי שאלה ישמשו משקל נגד לעוינות הערבית. ברית הפריפריה הצפונית כללה את הקשרים בין ישראל לאיראן של השאה הפרסי

² מושג שמקורו ברעיון של "הערכת־נטו" כבסיס לגיבוש אסטרטגיות וחדשנות צבאית. עפי' פרופ' אדמסקי:

Competitive strategy is a long-lasting peacetime competition where the goal is to shape the opponent's strategic behavior in a way favorable to the initiator.

ואת היחסים ההדוקים עם טורקיה החילונית. בשני המקרים כללו הקשרים ייצוא ביטחוני ישראלי, שיתוף טכנולוגיות ועוד. לאלה נוסף סיוע לפלגים כורדיים בעיראק בשנות ה־60 וה־70. בדרום האזור תמכה ישראל בפלגים סודניים, בממשלת אתיופיה ובפלגים תימניים, בתקופות שונות בהיסטוריה, כמשקל נגד למצרים. למדינת ישראל יש, אם כן, מורשת של משחק אזורי מתוחכם, אם כי מוגבל (אלפר, 2015).

אינסייד־אאוט. ההיפוך הגדול

שיא ההצלחה של אסטרטגיה הוא גם רגע פקיעת תוקפה. משקרס הסדר הערבי האזורי, עלו וצצו השאיפות האימפריאליות העתיקות של איראן וטורקיה. מה שהחל בשנות ה־80 כמטרד בדמות מאמצי איראן לייצוא המהפכה האיסלמית שלה ללבנון, הפך בעשור האחרון לאסטרטגיה אגרסיבית וכוללת להקפת ישראל ומדינות המפרץ הפרסי בטבעת אש מאיימת שנועדה להביא לשיתוקן האסטרטגי ולדומיננטיות איראנית אזורית (עמידרור, 2021). שיאו של החזון – השמדת ישראל. הרחק מאחור בסרגל האיום האסטרטגי, אך עדיין מטרידה, טורקיה של ארדואן. זו תחייב אותנו לדיון נפרד בעתיד.

זהו רק חלק מההיפוך ההיסטורי. הגיבוי האמריקאי היה, כאמור, מרכיב קריטי בתפיסת הביטחון. לאחרונה פוחת והולך העניין האמריקאי באזור. זה אינו השינוי היחיד. אופי השחקנים העוינים הפך לעצמאי יותר. מדינות ערב בעידן המלחמה הקרה היו תלויות במעצמות תומכות. איראן וטורקיה, לעומת זאת, רואות עצמן כעומדות בפני עצמן. הנשיא סאדאת, כזכור, חיפש דרך לעבור מהגוש הסובייטי לאמריקאי, והדרך עברה בירושלים. הפרגמטיות של סאדאת עומדת בניגוד חריף לעמדה האנטי־מערבית האידיאולוגית והקשוחה שעומדת בלב התפיסה העצמית של איראן המהפכנית, ובמידה פחותה אך עדיין נוכחת – גם של משטר ארדואן. וכך, האויבים הערבים של העבר הם הידידים של היום, בעוד ששחקני ה"פריפריה" הפכו למוקד הכוח האזורי המאיים החדש. גדולים, עוינים ועצמאיים יותר מהקואליציה הערבית הישנה.

האזור התהפך, אך כלל לא ברור שמדינת ישראל יכולה להפוך את תפיסת הביטחון שלה בהתאמה. האם יכולה ישראל להעביר את המלחמה לשטח איראן ולהכריעה במלחמה קצרה?

הגודל כן קובע - האיסימטרייה החדשה

האיסימטרייה בין ישראל למדינות ערב הייתה גאוגרפית וכמותית. דרכה של ישראל לאזן זאת הייתה מיצוי כולל של משאבי האומה בתוספת יתרון איכותי, צבא טריטוריאלי מאומן היטב שנלחם בקווים פנימיים, העברת הלחימה לשטח האויב כפיצוי להיעדרו של עומק אסטרטגי, ומלחמות קצרות שיבטיחו הימנעות ממלחמות התשתיות (טל, 1996).

מדינת ישראל מצויה מזה עשור לפחות במלחמת התשה עם איראן. מלחמה זו מתנהלת על פני המזרח התיכון כולו, וביטוייה כוללים קידום כוחות ובסיסים איראנים לעברנו ("טבעת האש"), תקיפות איראניות על מדינות המפרץ ובסיסים אמריקאיים, מאמצי בלימה אלימים מצד ישראל, לצד מרוץ חימוש מואץ בין הצדדים.

ישראל היא אכן כוח מרכזי וחשוב במזרח התיכון, וצה"ל הוא ללא ספק הצבא החזק והמתקדם באזור. די להשוות את התוצר המקומי הישראלי שנע סביב 402 מיליארד דולר ב-2020, לזה האיראני שעמד על כ-192 באותה השנה (Trading Economics, 2021). למרות אלה, מדינת ישראל סובלת מא-סימטרייה ברורה במשחק האזורי ביחס לאיראן או לטורקיה.

כיצד נבחן מעמד מהסוג של "מעצמה אזורית"? ראשית, הגודל הגאוגרפי שמכתיב את "טביעת הרגל" הגאופוליטית של המדינה. שנית, היקף האוכלוסייה שמבטא את הפוטנציאל הכלכלי והצבאי. אך הפרמטר החשוב מכולם הוא היכולת להקרין עוצמה צבאית למרחקים. נולט (Nolte), מציע שלוש הגדרות למעצמה אזורית. בכולן משמשת "יכולת הקרנת עוצמה" אלמנט מרכזי (Nolte, 2010). גם סטיב רוזן מתמקד ב"הקרנת עוצמה" כמאפיין מעצמתי עיקרי (רוזן, 2021).

אטען כאן, כי בכל הממדים הרלוונטיים נהנית איראן (וטורקיה) מיתרונות גדולים ביחס לישראל. כדי שלא להלאות, נתמקד בשני ממדים קריטיים המשפיעים על הא-סימטרייה הזו: ממד העומק האסטרטגי וממד יכולת הקרנת הכוח.

עומק אסטרטגי

המורשות האימפריאליות ארוכות השנים של איראן (פרס העתיקה, הפרתים, הסאסאנים, הפרסים-מוגולים, הפלאווים) והטורקים (מהחיתים דרך הסלג'וקים וביזנטיון ועד העות'מנים), מאששים את העובדה, כי אלה הם מרכזים גאופוליטיים טבעיים באזור. איראן עצומה בגודלה, ממוקמת בתפר שבין אסיה התיכונה, הקווקז והמפרץ הערבי, אוכלוסייתה מונה כ-85 מיליון בני אדם וכוללת מעמד ביניים משכיל המייצג פוטנציאל תעשייתי וטכנולוגי, כפי שמשתקף בתעשיות הביטחוניות האיראניות, הגם שכרגע כלכלתה נמצאת בשפל עמוק.

בשנות ה-90 התעורר בארץ דיון סביב התהליכים המדיניים השונים, באשר למשמעותו של המושג "עומק אסטרטגי" בעידן הטילים והטכנולוגיה המתקדמת. אחת הטענות הייתה שעוצמת האש המודרנית תאפשר לצה"ל להגן על ישראל גם בלי להזדקק למרחבי תמרון, כמו רמת הגולן. הייתכן שעידן הטילים ביטל את משמעות הגאוגרפיה והפך את ישראל לבת תחרות של איראן וטורקיה? זוהי כמובן טענה מופרכת. ישראל, שנפרסת על כ-22,000 קמ"ר, וחלק הארי של אוכלוסייתה וכלכלתה מצוטופפים ברצועת חוף צרה בת כ-150 ק"מ בין גבול עזה למפרץ חיפה, היא מהמדינות הפגיעות ביותר בעולם לתקיפות טילים. פגיעה מדויקת בעשרות

בודדות של מטרות עשויה להביא את ישראל לכדי שיתוק צבאי ומשקי ארוך שנים. עומק אסטרטגי מייצג את הממד הגאוגרפי של החוסן הלאומי. מידת הפגיעות של המדינה מקרינה ישירות על יכולתה לקיים לאורך זמן מדיניות של הקרנת עוצמה כלפי חוץ בלי להירתע מתגובות היריבים. איראן וטורקיה נהנות מעומק טבעי שכזה. ישראל, שתפיסת הביטחון שלה נועדה לפצות על היעדרו של עומק כזה, נותרה בעידן הטילים פגיעה עוד יותר מאשר בעבר.

הקרנת עוצמה

היעדרו של עומק אסטרטגי מגביל מאוד את יכולתה של ישראל לקיים מדיניות הקרנת עוצמה. אך מהי בדיוק "הקרנת עוצמה" מעצמתית? לישראל יש יכולות תקיפה ארוכות טווח המסוגלות להגיע לאיראן גופה. היא הצהירה על כך פעמים רבות, ועל-פי פרסומים זרים היא שוקדת היום על טיוב יכולת זו. האם זו יכולת מעצמתית? אם כן, האם כל מי שמחזיק ביכולת תקיפה ארוכת טווח הוא מעצמה? הסעודים מחזיקים ביכולות כאלה וגם מדינות המפרץ. מדוע, אם כן, הן נושאות עיניים לגיבוי ישראלי?

בעוד שהאיראנים יכולים בהחלט להקים ולהרחיב את "טבעת האש", וטורקיה יכולה לתמוך בגלוי בחמאס־עזה ולארח את פעיליו בשטחה, ישראל מוגבלת בעיקר בשיתופי פעולה סמויים והגנתיים

לצורך הדיון שלנו נגדיר את הקרנת העוצמה כך - הפוטנציאל של מדינה להתערב באופן כוחני במקומות רחוקים מגבולותיה ולקיים את ההתערבות הזו לאורך זמן ומעמדה של יתרון. נדגיש כי היכולת להקרין עוצמה אינה חייבת להיות מופעלת כדי להשיג השפעה מעצמתית. כך, למשל, עצם הגעתה של נושאת מטוסים אמריקאית לאזור סכסוך היא הקרנת עוצמה.

גרעין - עוצמה גרעינית צבאית עומדת בהגדרה לעיל. אלא שניסיון המלחמה הקרה המחיש את מגבלות ההרתעה הגרעינית. רף ההפעלה הוא כל כך גבוה, שבמידה רבה הגרעין נמצא מחוץ למערכת השיקולים של מאבקי עוצמה אזוריים. הדימוי הגרעיני של ישראל מעסיק אומנם את האיראנים, אך ברור שהוא לבדו לא מספק.

הדרך הקונבנציונלית הברורה להקרין עוצמה למרחוק היא באמצעות צי הנושא כוח משלוח יבשתי (Expeditionary force). סין הפכה למעצמה מאיימת כשבנתה לעצמה נושאת מטוסים ואת היכולת להעביר כוח יבשתי דרך מיצרי טאיוואן. האימפריה הבריטית והמעצמה האמריקאית נשענו על שני מרכיבי עוצמה אלה.

במקרה האמריקאי נוסף לזה גם כוח הפצצה אסטרטגי אווירי המסוגל לפעול בכל מקום בעולם ברציפות.

לישראל אין צי גדול וגם לא יכולת להטיל כוח יבשתי חזק הרחק מגבולותיה. חיל-האוויר הישראלי מסוגל לפעול באיראן, אך ספק אם הוא מסוגל להתמיד בפעולה זו לאורך זמן ומעמדה של יתרון יציב. ממילא, מידת הנזק שכוח אווירי, גם בשילוב תקיפת טילים ארוכי-טווח, יכול לגרום למדינת ענק כמו איראן, היא מוגבלת.

גם לאיראנים אין צי הנושא כוח משלוח אל מעבר לים או חיל אוויר המסוגל לתקוף ברציפות וליהנות מעליונות. כוח הטילים המוצב באיראן, לבדו, אינו מפצה על פער זה. אך כמו מעצמות אחרות, איראן וטורקיה מצאו דרך להקרין עוצמה למרחוק באמצעות שלוחים הממומנים על ידן באופן מלא או חלקי.

טורקיה פועלת בקווקז ובלוב באמצעות שכירי חרב המאומנים, המצוידים והממומנים על ידה. זה אינו מנגנון חסר תקדים או לא מקובל. כוח ואגנר הרוסי ידוע כ"קבלן" הבית של הפדרציה הרוסית. איראן, כידוע, מפעילה לא רק כוחות מקומיים אותנטיים שקיבלו עליהם את חסותה, כמו חיזבאללה הלבנוני או הח'ותים בתימן, אלא גם שורה של מיליציות שכירי חרב בעיראק ובסוריה המורכבות ממקומיים או מגויסים שיעים שמקורם באפגניסטאן.

איראן וטורקיה מעורבות, אם כן, באופן פעיל ברחבי האזור, הרחק מגבולותיהן, למרות שצבאותיהן עצמם אינם נלחמים בפועל במקומות אלה.³ זהו אמצעי הקרנת כוח זול יחסית שגם מרחיק את העימות מהמדינות המשלחות, מקטין את הסיכונים ומקל מאוד על מעורבות צבאית אזורית.

לכאורה, גם ישראל יכולה להקרין עוצמה באמצעות כוחות שלישיים. בעבר היא הפעילה את צבא דרום לבנון וסייעה לכוחות מורדים, כמו הכורדים בעיראק ואחרים. אך למעשה הפוטנציאל הישראלי להפעיל כוחות שלישיים כדי לשרת את האינטרסים שלה הוא מוגבל ביותר.

הטורקים מפעילים ג'יהאדיסטים סוניים בעלי זיקה אידאולוגית למשטר ארדואן. ללא תמיכת טורקיה במורדים בסוריה ספק אם היא הייתה יכולה לגייס שכירי חרב שיפעלו בלוב ובקווקז. יתר על-כן, קיימת זיקה אתנית ותרבותית בין טורקיה לבין קבוצות הנתמכות או המופעלות על ידה.

גם המימון האיראני לא מצליח לקנות אחיזה מיוחדת במרחבים הסוניים של האזור. אפילו ארגוני הטרור בעזה, הנהנים ממימון כזה, אינם נחשבים גרורה איראנית באופן מלא. ההשפעה האיראנית תלויה במימון וחימוש רחבי היקף, אך היא נשענת בראש ובראשונה על מיעוטים שיעיים או בעלי זיקה לשיעה.

תנאי הכרחי, אם כן, להשפעה באמצעות אחרים הוא זיקה בזהות בין המעצמה לשלוחיה. "תקרת הזכויות" הישראלית בתחום זה היא נמוכה במיוחד. ישראל יכולה לכונן שיתופי פעולה אזוריים, לסייע, לחמש ואף להציב כוחות במדינות רחוקות.

³ מלבד הנוכחות הצבאית הטורקית בסוריה ובכורדיסטן המצויות על גבולותיה.

עם זאת, הפעלת כוחות שלישיים במובנים של שכירי חרב או מורדים שהופכים לגרורות, אינה אופציה ריאליסטית. אין באזור מיעוטים בעלי זיקה אידאולוגית כה חזקה לישראל. גם מדינות הרואות את האינטרסים שלהן מצטלבים עם אלה הישראליים ומכונות להירתם לשיתופי פעולה צבאיים, יהססו מאוד מלשמש קרש קפיצה ליכולות ישראליות התקפיות שיכוונו בגלוי לאיראן.

וכך, בעוד שהאיראנים יכולים בהחלט להקים ולהרחיב את "טבעת האש", וטורקיה יכולה לתמוך בגלוי בחמאס-עזה ולארח את פעיליו בשטחה, ישראל מוגבלת בעיקר בשיתופי פעולה סמויים והגנתיים.

בין ישראל לאיראן מתקיימת, אם כן, א-סימטריה ברורה במונחי תחרות העוצמה האזורית. למרות יתרונה הכלכלי והטכנולוגי המובהק של ישראל, הפוטנציאל של איראן לאיים בכוח על ישראל הוא לאין שיעור משמעותי מזה של ישראל כלפיה.

קינן, קנדי ומסגרת תאורטית למלחמה החדשה

The beginning of wisdom in humans well as international affairs was knowing when to stop
(Kennedy, 1987, p. 408)

האינטרס הישראלי בבלימת איראן הוא קיומי. לאורך זמן לא תוכל מדינת ישראל לקיים את כלכלתה ואורח חייה תחת צל איום בליסטי וגרעיני. איום כזה ישחק את ההרתעה, יעודד חתרנות בתוך ישראל והתגרריות בגבולותיה. כמו בתקופת הקמתה, גם כיום נדרשת לישראל אסטרטגיה תחרותית שתהפוך על פיה את הא-סימטריה ותיצור עומק אסטרטגי מול איום הטילים. אסטרטגיה זו נדרשת, בטווח הארוך, להיות "קיר הברזל החדש" – להביא לשקיעת האיום האימפריאלי האיראני. אסטרטגיה תחרותית כזו תצליח בטווח הארוך, אם העימות יוסט למרחבי היתרון היחסי של ישראל והתורפות הבסיסיות של איראן (אדמסקי, 2020).⁴

נציע כאן שתי משענות תאורטיות לאסטרטגיה ישראלית תחרותית: מדיניות של הכלה אגרסיבית תחת הרעיון של ניצול התפשטות היתר האיראנית.

הכלה אגרסיבית – ב-1946 עמדה ארה"ב בפני אתגר דומה. ברה"מ יצאה ממלחמת העולם השנייה כמעצמה בעלת שאיפות אימפריאליות ותפיסת עולם מהפכנית. ארה"ב נדרשה להתמודד עם איום על הסדר העולמי הבין-מלחמתי. שלא כישאל מול איראן, ארה"ב הייתה אומנם חזקה מברה"מ במונחי הקרנת עוצמה, אך היו בה אלה שלא ראו תועלת בהתמודדות צבאית ישירה עם ברה"מ. התאוריה שהגדירה מבחינת ארה"ב את 40 שנות המלחמה הקרה נוסחה על ידי ג'ורג' קינן ב-1946 כ-"הכלה" (containment). ב"מברק הארוך" מ-1946 ובמאמרו ב-*Foreign Affairs*, "מקורות ההתנהלות הסובייטית", קרא קינן לנהל מערכה תקיפה, בלתי מתפשרת וממושכת

⁴ ראו עוד על רעיון אסטרטגיה תחרותית במאמרו של דימה אדמסקי (2020):

"The art of net assessment and uncovering foreign military innovations: Learning from Andrew W. Marshall's legacy". *Journal of Strategic Studies* 43(5), pp. 611-644.

נגד ההתפשטות הסובייטית. לטענת קינן, היה על ארה"ב לעשות זאת באמצעות הפעלת כוח בכל מקום שבו תגלה בריה"מ תוקפנות, ובאופן שיוביל בסופו של דבר להתפרקותה או להיחלשות משמעותית של עוצמתה (קינן, 1947).

התפשטות יתר – בספרו **עלייתן ונפילתן של המעצמות הגדולות** טבע פול קנדי את תזת התפשטות היתר, ולפיה דעיכתן של מעצמות בהיסטוריה קשורה למתיחת יתר של המעורבויות הצבאיות שלהן ביחס ליכולתן הכלכלית (Kennedy, 1987). תמה משלימה תיארה את נטייתן של מעצמות בשיא כוחן להיסגר תרבותית וכלכלית מתוך יהירות, ובכך להאיץ את תהליך דעיכתן. קנדי הצביע, למעשה, על האופן שבו אימפריות נוטות להתיש את עצמן.

איראן מקיימת מדיניות חוץ אגרסיבית בעודה נשענת על כלכלה רעועה במקרה הטוב ועל שיטה חברתית שדיכוי עמוק במרכזה. יתר על כן, האידיאולוגיה האיסלמית-מהפכנית הופכת את ההנהגה האיראנית לחשופה במיוחד לסיכונים שבסגירות ויהירות תרבותית.⁵ קינן הבחין ב-1946 כי השיטה הסובייטית נגועה בתורפות דומות. ישראל היא שחקן טכנולוגי וכלכלי חזק המתפתח במהירות. אם נמשיך את קנדי וקינן, הדרך להביס ענקים מהסוג האיראני היא לתת למנגנון התפשטות היתר להחליש אותם מבפנים, ובמקביל – לבלום אותם בלי להסתבך בהתפשטות יתר משלך.

אסטרטגיה תחרותית לישראל – הכלה אגרסיבית

לחתוך את הכפות ולהקיז את דם החתול

שני זרמים מאפיינים את האסטרטגיה הישראלית נגד איראן. אם איראן דומה לחתול בר תוקפני בעל טפרים חדים, אזי קיימות "מפלגת החתול", ולעומתה "מפלגת כפותיו". הראשונה טוענת כי בבעיה יש לטפל "מהראש". השנייה מצביעה על מגבלות הכוח של ישראל וטוענת כי יש לטפל תחילה ב"כפות החתול", שהן המכאיבות יותר לישראל. שני הזרמים מציגים אסטרטגיה חלקית בלבד שמותירה את החידה האסימטרית ללא מענה.

הזרם הראשון מתעלם ממגבלות הכוח הישראלי. תקיפה צבאית של איראן יכולה להסב נזק זמני לתוכנית הגרעין האיראנית ולהאט אותה. גם מלחמות הסב"ר, הביון והחבלה שישראל מנהלת על פי פרסומים שונים באיראן, הן פיצוי חלקי מאוד למגבלות הכוח הישראלי. לבדן, אין בהן כדי לבלום את התוקפנות האיראנית ואת פרויקט הגרעין.

הזרם השני מנתח נכונה את התלות האיראנית בבסיסי הטיילים שבנתה בגבולות ישראל. לישראל יש יתרון צבאי ברור בהפעלת כוח בקרבת גבולותיה, כפי שגם עולה במערכה המפורסמת שבין המלחמות המתנהלת בשטח סוריה. יתר על כן, בסיסים

⁵ כאן נהדגש הוא על ההנהגה האיראנית, ולא על החברה בכללותה, שמלאה בגילויים של סקרנות ופתיחות כלפי חוץ.

אלה הם שמהווים את האיום הצבאי החמור יותר על ישראל, גם בעידן של טילים ואמצעי תקיפה ארוכי טווח. עם זאת, גם זרם זה לא מספק תפיסה כוללת לניצחון במלחמת ישראל-איראן.

כמו ב"קיר הברזל" המקורי, גם במאבק מול איראן הרעיון המגשר על הנחיתות הישראלית המובנית ביחס ליריביה צריך להיות מיצוי היתרונות הישראליים היחסיים ובעיקר - זמן. זאת, כמובן, בניגוד לתפיסה העצמית האיראנית, ולפיה הזמן פועל לטובתם.

ישראל ושותפיה באזור מקיימים יתרון בכושר העמידה האסטרטגי בזכות עוצמתם הטכנולוגית והכלכלית העדיפות. ישראל הקטנה עדיין לא יכולה לעמוד במלחמות התשה ארוכות בגבולותיה. אך בשונה מאשר בעבר, ישראל העשירה של היום יכולה לקיים מלחמת התשה ארוכה עם איראן באמצעות סדרת מלחמות הכרעה קצרות בגבולותיה ומדיניות ארוכת טווח של הכלה אגרסיבית ברחבי האזור. היומרה האיראנית לקיים מאמץ התקפי חובק אזור תשרת את המגמה האסטרטגית הזו. כושר העמידה הזה יתורגם לשני מאמצים מקבילים - גדיעת כפות החתול במעגל הראשון, והקזת דמו תוך ניצול התפשטות היתר שלו במעגלים הרחוקים יותר.

המאמץ הקרוב - גדיעת כפות החתול

המרכיב הראשון באסטרטגיה הוא גדיעת כפות החתול. אלוף (מיל') עמידרור תיאר במאמרו בגיליון זה את הקשר שבין "טבעת האש" הנבנית על גבולות ישראל לבין האסטרטגיה האיראנית, לרבות איום הגרעיני המתהווה. מניעת בסיס אש איראני בסוריה והשמדת הבסיס הקיים בלבנון הם תנאים הכרחיים למניעת חנק של ישראל מצפון. שחרור החנק בצפון ישחרר את מקבלי ההחלטות ממאזן ההרתעה הקיים ויאפשר החלטה עתידית גם על תקיפת מתקני גרעין באיראן (עמידרור, 2021). הכרעת חיזבאללה במלחמה הבאה לא רק תחליש את ההרתעה האיראנית כלפי ישראל אלא גם תהפוך את מנגנון ההתשה הצפוני לטובת ישראל ולרעת איראן. לעיסוק ביכולת הצבאית הישראלית להשמדת בסיסי האש במעגל ראשון יש טעמים נוספים:

הראשון - זהו אינו מרכיב טריוויאלי. למרות יתרונה הצבאי היחסי, ניכר כי בשלושה העשורים האחרונים נמנעה ישראל ממילוי עקרונות תפיסת הביטחון - העברת המלחמה לשטח האויב והסרת האיום מעליה. בפרספקטיבה בת שלושה עשורים ניכר כי ההיסוס הישראלי אינו תולדה רק של קבלת החלטות שגויה, אלא בעיקר תוצאה של אי-התאמת הכוח הצבאי למשימותיו. בעיה זו קיבלה הכרה רשמית בתפיסת ההפעלה לניצחון של הרמטכ"ל כוכבי ב-2019 וגם כיווני מענה. גם אנו עסקנו בסוגיה זו (אורטל, 2021). אם נסכם נקודה זו - מימוש חלק זה באסטרטגיה, הכרעת צבאות הטרור במעגל הראשון והסרת איום האש מהם אינו טריוויאלי ודרש מאמצי בניין כוח והתכוננות משמעותיים.

השני - דימוי העוצמה הישראלי. כל עוד תאפשר מדינת ישראל לצבאות הטרור של חמאס וחיזבאללה להטיל כלפיה צל מרתיע של טילים ואמצעי תקיפה מתקדמים, יישחק דימוי העוצמה הישראלי ועימו יכולת ישראל למנף שותפויות. זכורה אכזבתם השקטה של מנהיגי ערב מהישגיו המוגבלים של צה"ל במלחמה בלבנון ב-2006 ובמבצע "עופרת יצוקה" בעזה ב-2008-2009. ובכלל, אם נשרטט "פירמידת צרכים בסיסיים" נוסח זו של מאסלו, רק לענייני ביטחון, הרי שמניעת איומים משמעותיים בגבולות היא שכבת הבסיס בה. עצם קיומם של צבאות חיזבאללה וחמאס על גבולות ישראל, לא כל שכן המשך התעצמותם, מערערת את מעמד ישראל והופכת את אסטרטגיית ההשפעה האזורית שלה לאחת שאינה בת קיימה.

השלישי - התלות האיראנית בזירה הצפונית מהווה תורפה. גם האיראנים מבינים כי למרות התפתחות בסיסיהם באזור, אין תחליף לאיום על ישראל מלבנון ומסוריה. איום על ישראל מבסיסים מרוחקים יותר יישאר מוגבל. איום הטילים מאיראן גופא מסכן את איראן, שאימת הסקאדים העירקיים המשוגרים לעריה עדיין זכורה בה מאז מלחמת הערים בין המדינות. ישנו גם קושי מובנה במלחמה המבוססת על אמצעי תקיפה ארוכי טווח בלבד. מחירי התקיפה בכסף ובסיכון מדיני עולים, בעוד שסיכויי ההצלחה פוחתים. מכל הסיבות הללו בסיסי האש על גבולותיה של ישראל הם החשובים ביותר. המערכה הניטשת בין איראן לישראל בסוריה ממחישה את הנכונות האיראנית לשאת במחירים הולכים וגדלים כדי לחזק את חיזבאללה ולפתח את הבסיס הסורי שלה. קל להבין, אם כן, כי גם אחרי עימות רחב בצפון תשקיע איראן מאמצים גדולים על מנת לשקם את כוחה בלבנון ובסוריה. השמדת בסיס האש האיראני בלבנון תגרור, אם כן, את איראן למאמץ שיקום יקר וממושך, אך חסר סיכוי, תחת עין ישראלית פקוחה ולמודת לקחי העבר. נדרש רק לבנות ולממש יכולת צבאית להכרעת חיזבאללה והסרת איום הטילים מלבנון.

המאמץ המרוחק - להקיז את דמו

לנצל את התפשטות היתר של האויב מבלי ליפול לאותה המלכודת - זו החוכמה של מדיניות ההכלה האגרסיבית שאנו מנסים לשרטט כאן בהשפעת קינן וקנדי. להאיץ את ההתשה העצמית הטבעית האיראנית לא באמצעות מלחמת התשה ישירה ואלימה, דוגמת זאת שהתנהלה בתעלת סואץ בשנים 1968-1970, אלא באסטרטגיה התשתית אזורית של "אלף דקירות קטנות". ובכל זאת, כדי לבלום את מאמצי איראן באזור ולגרום לה לדמם בהם, נדרשת יכולת הקרנת כוח ישראלית כלשהי. כיצד עשויה ישראל למתן את האסימטרייה שניתחנו בינה לבין איראן ביכולת הקרנת הכוח האזורית?

הקרנת העוצמה האיראנית ברחבי האזור מניבה לה הישגים רבים. עם זאת בחינת עוצמת ההתנגדות לאיראנים מחד גיסא ועומק המשאבים של האיראנים

מאיך גיסא מעלים כי ייתכן שהאיראנים הולכים ומתקרבים למה שקלאוזוביץ כינה "נקודת המיצוי". בחלק זה נדון במרכיבי אסטרטגיה העשויים להאיץ את הגעת איראן לנקודת המיצוי הזו.

הקרנת כוח צבאית והעומק האסטרטגי החדש

הדרך הברורה לשפר את דימוי העוצמה הישראלית ויכולתה להקרין כוח באזור היא הגדלת עוצמתה הצבאית. אלא שחיל-האוויר הישראלי הוא ממילא החזק באזור. אומנם נדרש חיזוק יכולות התקיפה ארוכות הטווח של צה"ל, כפי שגם פורסם שאכן קורה בימים אלה (ניהושוע, 2021), אך הכוח האווירי לבדו לא יוכל לשנות מהבסיס את האסימטרייה שנוצחה קודם. לגבי כוח יבשתי - ברור שלישאל לעולם לא תהיה יכולת להקרנת כוח יבשתי משמעותי הרחק מגבולותיה בצורה של כוח משלוח התקפי. אפשר גם לשלול את האפשרות ולפיה ישראל תבנה צי ספינות שטח גדול עם יכולת לאיים על ציים מקומיים באזור הים הערבי. ממילא התעצמות צבאית כה מרחיקת לכת תסתור את מהותה של האסטרטגיה המוצעת כאן - לתת לחתול לדמם מבלי ליפול לאותה המלכודת עצמה.

הגנה אווירית קדומנית - מול צבאות ערב ברורה הייתה נחיצותם של חצי האי סיני, רמת הגולן ובקעת הירדן. מול איום הטילים על העורף עדיין לא התחלנו ליישם את אותו ההיגיון הבריא - את המלחמה יש להרחיק ממרכזי האוכלוסייה של ישראל הקטנה.

במאמרו בגיליון זה מתאר תא"ל רן כוכב את תפיסת ההגנה האווירית החדשה הדרושה לישראל. הגנה ארצית וברחבי האזור. הגנה מפני טילים ואמצעי תקיפה אחרים היא סוג של עומק אסטרטגי. מפקד חיל-האוויר אף השתמש במושג זה בנאומו בכנס הרצליה (אלבו, 2021), והצבתה מאפשרת חוסן ישראלי מסוים מפני התקפות. עומק אסטרטגי הוא מצרך שיש לשאוף להרחיבו. תא"ל כוכב והאלוף נורקין קוראים להקמתה של מערכת הגנה אווירית ארצית ושל שיתוף פעולה אזורי בתחום שירחיבו את העומק האסטרטגי של ישראל מעבר לגבולותיה. ואכן, ככל שהסיכוי לגלות ולעצור איומים הרחק ממדינת ישראל יעלה, כך יקטן כוח המיקוח האיראני. חשוב מכך, ככל שמערכי גילוי ויירוט אזוריים ייפרסו באזור, כך אתגר התקיפה האיראני ייאלץ להשתכלל ולהתייקר. נזכור שבעוד שתפוצת טכנולוגיית הגנה מפי טילים מתחלקת בין כלכלות המדינות השונות, איראן נאלצת לממן את התחרות בעצמה, גם בעבור שלוחיה. כך מתחרה הכלכלה האיראנית המעורערת לא רק בישראל, אלא גם במדינות המפרץ העשירות.

ההגנה האווירית היא, אם כן, גם כלי במלחמת ההתשה האזורית. לכן יש לנסח שני עקרונות נוספים לפיתוחה: הראשון - השגת עומק אסטרטגי. ככל הניתן יש לבנות את מערכי הגילוי והיירוט כך שיאתגרו את אמצעי התקיפה של האויב הרחק מגבולותינו, הן במעגלים הרחוקים והן במעגל הראשון. במעגלים הרחוקים ייעשה

הדבר באמצעות הרעיון של הגנה אזורית שתיאר תא"ל כוכב. במעגלים הקרובים באמצעות גישת "לכבות את האש" שתיארנו בעבר (אורטל, 2021). יש לפתח ולהציב מערכי יירוט קדומניים בים ובשמי האזור בטכנולוגיות קינטיות ובתחומי הלייזר. תהיה בכך לא רק תרומה הגנתית, אלא גם העמסה משמעותית של דרישות טכנולוגיות וכמותיות על הצד השני. השני - עיצובו של מרוץ חימוש יקר לתוקף. גם כאן ממלא רעיון העומק תפקיד. ככל שיכולות ההגנה תהיינה קדמיות יותר, כך יטופלו אמצעי תקיפה ארוכי טווח ויקרים יחסית של האויב באמצעות אמצעי גילוי ובלימה קצרי טווח וזולים יחסית שלנו ושל שותפינו.

העומק האסטרטגי של מערך הגנה אווירית אזורי יהווה, למעשה, מרכיב של הרתעה באמצעות מניעה (Deterrence by Denial), שכן הוא יקטין מאוד את סיכויי ההצלחה של מתקפות איראניות, בעוד שהמחיר הצפוי לתוקפן יישאר דומה (אדמסקי, 2017).

פעולות ענישה באיראן גופא ביחד עם מאמצי בלימה אזוריים נגד השלוחים האיראניים השונים יביאו את האסטרטגיה האיראנית לנקודת מיצוי. האסטרטגיה האיראנית, משוללת מנכסיה שנבנו בעמל רב בגבול ישראל, תאלץ להשקיע יותר, אך היא תצליח לאיים פחות ופחות

מערכות חסויות - העולם המודיעיני ותחום הסב"ר מספקים לישראל יתרון יחסי התקפי שרגישותו לתנאי הגאוגרפיה פחותה בהרבה. ואכן נראה שישראל בשנים האחרונות ממצה את מישורי המאבק הללו ואף הגדילה באופן ניכר את ההשקעה הביטחונית שלה בארגוני ביון וסב"ר (לוינסון, 2017).

מדיניות ענישה (גמול) כלפי איראן - על איראן לדעת כי אסטרטגיה מבוססת שלוחים לא תספק לה חסינות בחזית העורף שלה. יתר על כן, הזירה הפנימית באיראן מורכבת לא רק מטראומות מלחמת הטילים שפגעה בטהראן ב-1988, אלא גם ממתחים חברתיים עמוקים הנוגעים במשבר כלכלי, גיוון אתני ומרמור כלפי משטר דכאני. בעוד שתגובות אינן חייבות ללבוש צורה של התקפות צבאיות גלויות ויקרות, הן צריכות לתמוך ברושם איראני להתהוותו של איום צבאי רחב יותר כלפיה. חשש איראני מתקיפות חסויות וגלויות יאלצה להעמיק עוד יותר את הוצאותיה הצבאיות גם לעולם ההגנות היקר, בעיקר להגנת מתקניה הצבאיים והגרעיניים הרבים והמפוזרים גאוגרפית.

שותפויות ובריתות - ככל שירבו הקשרים הדיפלומטיים, הכלכליים והצבאיים בין ישראל למדינות האזור, כך יגדלו האילוצים שיחייבו את האסטרטגיה

האיראנית להתבדרות הולכת וגוברת, הולכת ומתייקרת. הפוטנציאל של איום צבאי ממשי ממדינות המפרץ או הקווקז לשטח איראן הוא מוגבל. כאמור, מדינות אלה מעוניינות מאוד בהכלה ישראלית את האיום האיראני, אך הן תהססנה מלקשור עצמן להתגוששות אלימה וגלויה בין הצדדים. עם זאת, ככל שיכולות ההגנה העצמית של המדינות הסובבות את איראן תתחזק, כך יגדל בהתאמה נתח התקציב האיראני המופנה לשם. ככל שיגברו הקשיים האיראניים בעיראק, תימן וסוריה, כך תגדל ההשקעה האיראנית במלחמות שם. לאחרונה אף פתחו האיראנים בתמרונים צבאיים בגבול אזרבייג'אן במטרה להרתיע מפני מה שנתפס כ"נוכחות ישראלית" שם.

מלחמה כלכלית - איראן קלועה במתח שלא ניתן לכנסו בין אידאולוגיה רדיקלית ותוקפנות אזורית לרצון לקיים מדינה מודרנית. הפוטנציאל האיראני גדול לאין שיעור מכלכלתה בפועל, וזאת גם לסנקציות בין-לאומיות ולמשטר מושחת ודכאני. ב-2011 עמד התוצר האיראני המקומי על 560 מיליארד דולר, ב-2020 על 191 (Trading Economics, 2021). התאוששות הכלכלה האיראנית תיצור איום אסטרטגי חמור, שכן המשאבים יופנו לשאפתנות איראנית באזור. ישראל צריכה לפתח מאוד את האונה הדיפלומטית, כלכלית וגאופוליטית במדיניות החוץ והביטחון כדי לדכא ככל הניתן מגמה של חזרה לסחר ולהשקעות בין-לאומיות באיראן. מקומה החדש של ישראל כיצואנית אנרגיה, למשל, מאפשר לה תפקיד מפתח באגן הים התיכון ובאירופה. יש למנף את התפקיד הזה, להיות קשוב לאינטרסים של מדינות הים התיכון וליצור שיתופי פעולה שיקדמו, בתורם, את הקשב הבין-לאומי לעמדת ישראל לגבי החרמת הכלכלה האיראנית. נכון לקדם עמדה זו גם במחיר מתח עם השחקן האגרסיבי האחר - טורקיה. לא רק שעונינות משטר ארדואן מבוססת ועמוקה ממילא, אלא שבבואה של ישראל לתבוע עמדה אירופאית עיקשת מול איראן, טוב לה שתפגין גישה דומה כלפי הנמסים של שותפותיה באגן הים התיכון.

מינוף קטטות חתולים - ולי נסר תיאיר את הסדר הגאופוליטי החדש המתהווה במזרח התיכון כמאבק בין שלושת הכוחות הלא ערביים - איראן, טורקיה וישראל. הוא מיטיב לתאר את ההתנגשות בין איראן וטורקיה - שכנות המתחרות ביניהן בקווקז, בעיראק ובסוריה - אך הוא מפריז בתארו את "התרחבות טביעת הרגל האזורית של ישראל" (נסר, 2021).⁶ לפני מעט יותר מעשור השתאה העולם מהצלחת מדיניות "אפס סכסוכים" הטורקית. היום מסוכסכת טורקיה עם כל שכניה ועם המערב כולו. על איראן וטורקיה נגזר להתנגש ביניהן על רקע שאיפותיהן האימפריאליות הסותרות. קצת כמו סין וברה"מ במלחמה הקרה, היריבות האיראנית-טורקית היא פיצול גאופוליטי טבעי שיהווה משענת חשובה לאסטרטגיית העל שתוארה כאן.

⁶ נסר ביסס אמירתו זו על הכרת ארה"ב בריבונות ישראל בגולן ועל כוונת הסיפוח של חלקים באיו"ש שהתלו ל"עסקת ה-100" שנגנזה זה מכבר.

אם וכאשר תופנה תוקפנות טורקית בוטה נגד ישראל, ייאלץ צה"ל להרחיב משמעותית את עוצמתו הימית בים התיכון כמשקל נגד לצי הטורקי. הכלכלה הישראלית תאפשר זאת. יש לקוות שעתיד זה עודו רחוק.

סיכום

תפיסת הביטחון של ישראל נשענת על יסודות מוצקים, אך היא דורשת התאמות. בעלות הברית מהפריפריה הפכו לאויבים (איראן) או ליריבים (טורקיה של ארדואן). מדיניות החוץ שהייתה בעבר מרכיב משני יחסית (ברית הפריפריה), צריכה לתפוס מקום מרכזי הרבה יותר היום (שותפות אזורית נגד איראן). עומק אסטרטגי חדש נדרש להיות מושג באמצעות מערכי הגנה קדומניים נגד טילים ושותפויות אזוריות.

אסטרטגיה תחרותית לישראל תישען על יתרונה הצבאי הברור במעגל הראשון ועל יתרונה הכלכלי, לצד שותפותיה החדשות, בהקשר הרחב יותר. בהתאמה, ההכלה האגרסיבית של ישראל מול איראן תורכב משני מאמצים משלימים.

האחד - במעגל הראשון באוריינטציה צבאית מובהקת. הכרעת חיזבאללה וחמאס תסיר את ההרתעה האיראנית המרכזית מעל ישראל וגם תיקטע את ההתשה המתמדת שבה מצויה ישראל בגבולותיה. עצם הסרת איום חיזבאללה בצפון תחייב את איראן להשקיע השקעה עצומה בהגנת מתקניה מפני תקיפה ישראלית צפויה ובשיקום חיזבאללה כדי להשיב את ההרתעה שאבדה לה. כוח המחץ של צה"ל במעגל הראשון הוא גם שכבת הבסיס לדימוי ההרתעה הישראלי שעליו נשענת האסטרטגיה כולה. מימוש מאמץ זה כרוך בבניית יכולת צבאית שבכוחה להסיר בכוח ובמהירות את האיום מעל עורף ישראל.

השני - במעגלים הרחוקים, באוריינטציה מדינית והגנתית. מערכי הגנה אווירית קדומניים יצרו עומק אסטרטגי ו"הרתעה במניעה" כלפי איראן. פעולות ענישה באיראן גופא ביחד עם מאמצי בלימה אזוריים נגד השלוחים האיראניים השונים יביאו את האסטרטגיה האיראנית לנקודת מיצוי. האסטרטגיה האיראנית, משוללת מנכסיה שנבנו בעמל רב בגבול ישראל, תאלץ להשקיע יותר, אך היא תצליח לאיים פחות ופחות. איראן תיאלץ לשקול מחדש את תוקפנותה האזורית, או להתמיד בה עד שתקרס לתוך עצמה.

בתווך, על ישראל למנוע את התגרענותה של איראן, גם במחיר של עימות צבאי ישיר. זהו אומנם לא תנאי מספיק להבסתה ארוכת הטווח, אך זהו תנאי הכרחי. לאיום התקיפה על איראן יש תפקיד משני גם כמכשיר המאלץ אותה להשקיע באינטנסיביות בהגנת מתקניה הרבים והמפוזרים, נוסף על השקעותיה ההתקפיות. האסטרטגיה בתמצית - לגדוע את כפות החתול הקרובות בכוחות עצמנו ולהותירו חסר הרתעה. לסייע לשותפינו באזור ולעודד את החתול להקזי את דמו בכל מקום שבו הוא מתערב. עלינו להאיץ את תהליך ההתשה העצמית האיראנית ובה בעת

להימנע מיומרת יתר של הקרנת כוח צבאית ישראלית. לתת למגמות התפשטות היתר של הצד השני לעשות את שלהן.

התזה שפותחה כאן מותירה שאלות רבות פתוחות, בעיקר ברמת הדיון שבמעבר מהגיון אסטרטגי ליישום אופרטיבי. צה"ל מאורגן למלחמה במעגל הראשון ופיתח את תפיסתו לגבי חזרה לגישה הכרעתית מול חיזבאללה וחמאס. אך כיצד אנו מתארגנים ביחס לאסטרטגיית ההכלה מול איראן? מאמר זה המליץ להימנע מהתפשטות יתר שלנו והצביע על המגבלות המובנות של ישראל בתחום הקרנת העוצמה. אך מהו הכוח שישראל כן חייבת להפעיל כדי לבלום את התפשטות איראן בזירות השונות, ומי יבנה ויפעיל אותן? מה הן, מלבד סב"ר ופעולות חשאיות, צורות הכוח שעל ישראל כן לפתח למלחמתה באיראן? האם בניין הכוח הנוכחי תורם דיו לרעיון של עומק אסטרטגי קדומני, והרתעה בשלילה?

במידה רבה מדינת ישראל צועדת כבר בתוואי האסטרטגיה ששורטטה. ניסוחה השלם עשוי לשרת אותנו בקיומו של דיון אסטרטגי שיטתי ומודע לעצמו, כמו בחשיבה מודעת ביחס לשאלות המעשיות יותר שהצגנו. בהירותו של ההיגיון האסטרטגי תאפשר גם מיפוי נקודות תורפה נוכחיות, כמו חוסר ההכרעה עד כה במעגל הראשון, לשרת אותנו בסימני אזהרה (התפשטות יתר), ולשמש כלי ניווט אסטרטגי ארוך טווח.

רשימת מקורות

- אורטל, ערן (2021). "להדליק את האור, לכבות את האש". **בין הקטבים** 32-31. עמ' 53-69.
- אלבו, משה (2021). "כנס ביטחוני - מדיני: מהי האסטרטגיה הדרושה לישראל?". המכון למדיניות ואסטרטגיה (IPS).
- אלפר, יוסי (2015). **מדינה בודדה החיפוש החשאי של ישראל אחר בעלות ברית באזור**. מטר הוצאה לאור.
- טל, ישראל (1996). **ביטחון לאומי מעטים מול רבים**. הוצאת דביר.
- יהושע, יוסי (2.12.21). "ישראל רוכשת נשק במיליארדי שקלים - לאפשרות של תקיפה באיראן". *Ynet*.
- לוינסון, חיים (04.12.21). "תקציב שב"כ והמוסד הכפיל את עצמו תוך 12 שנים, ויונק ל-8.6 מיליארד בשנת 2018". **הארץ**.
- עמידור, יעקב (2021). "איראן כאתגר צבאי ומדיני לישראל". **בין הקטבים** 35.
- פינקל, מאיר ופרידמן, ניב (2016). "שבעה עשורים ליתרון האיכותי של צה"ל". **בין הקטבים** 9, עמ' 43-66.
- רוזן, סטיבן (2021). "חדשנות צבאית והקרנת הכוח". **בין הקטבים** 20-21, עמ' 33-45.
- שיפטן, דן (2020). "היעדים הלאומיים של ישראל - פרספקטיבה כוללת". **עדכן אסטרטגי** 1.23. המכון למחקרי ביטחון לאומי, עמ' 68-73.

- Adamsky, Dima (2017). "From Israel with Deterrence: Strategic Culture, Intra-war Coercion and Brute Force". *Security Studies* 26(1), Pp. 157-184.
- Adamsky, Dima (2020). "The art of net assessment and uncovering foreign military innovations: Learning from Andrew W. Marshall's legacy". *Journal of Strategic Studies* 43(5), Pp. 611-644.
- Adamsky, Dima (2013). "The 1983 Nuclear Crisis - Lessons for Deterrence Theory and Practice". *Journal of Strategic Studies* 36(1), Pp. 4-41.
- IISS (2021). *Iran's Networks of Influence in the Middle East*. An IISS Strategic Dossier.
- Kennan, George F. (1947) "The Sources of Soviet Conduct". *Foreign Affairs* 25(4), pp. 566-582.
- Kennedy, Paul (1987). *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*. Random House.
- Nasr, Vali (2.3.21). "The Middle East's Next Conflicts Won't Be Between Arab States and Iran". *Foreign Policy*.
- Nolte, Detlef (2010). "How to compare regional powers: analytical concepts and research topics". *Review of International Studies* 36(4), Pp. 889-94.

אתרים:

- *Statista* נתונים נמשכו בתאריך 4 בדצמבר 2021.
- *Trading Economics* נתונים נמשכו בתאריך 6 בדצמבר 2021.